

II Kotitaloudet, yritykset ja markkinat

Jokainen on talouden vaikuttaja osana kotitaloutta. Kotitaloudet vaikuttavat talouteen päivittäisillä ostopäätöksillään tai ostamatta jättämisellään. Ne tarjoavat työmarkkinoille tarvittavaa työvoimaa, säästävät rahaa, sijoittavat, saavat tulonsiirtoja ja ottavat velkaa. Kotitalouksien taloudellinen menestys heijastelee talouden yleistä trendiä: kun eletään talouskasvun kautta, myös kotitalouksilla menee hyvin. Talouden taantumassa kotitalouksillakin on vaikeuksia, kuten työttömyyttä. Yritykset valmistavat kotitalouksien tarvitsemia hyödykkeitä ja palveluita. Yritykset ovat tärkeitä työllistäjiä ja huomattavia veronmaksajia. Markkinoilla yritykset kilpailevat kuluttajien suosiosta, mutta niiden välinen kilpailu on harvoin täysin vapaata. Jokainen yritys pyrkii tuottamaan voittoa; menestyvä yritys on myös luotettava työllistäjä ja palkanmaksaja.

4

Kotitalous taloudellisena vaikuttajana

Kotitalous – talouden perusyksikkö

Kansantalous jaetaan julkiseen ja yksityiseen talouteen, johon kuuluvat kotitaloudet ja yritykset. **Kotitaloudella** eli ruokakunnalla tarkoitetaan talouden perusyksikköä, joka asuu ja tekee yhdessä taloudellisia päätöksiä. Suomessa on noin 2,6 miljoonaa kotitaloutta.

Kotitaloudet ja yritykset kohtaavat markkinoilla; kotitaloudet maksavat yritysten tuottamista tavaroista ja palveluksista. Mistä eri tekijöistä kahvilassa ostetun kahvikupin hinta muodostuu?

Suomalaisten ruokakori kuuluu Euroopan kalleimpiin. Tämä johtuu ruuan korkeasta verotuksesta, todellisen kilpailun vähäisyydestä sekä kuljetuskustannuksista. Kansainvälisten tutkimusten valossa suomalaisten kotitalouksien ostovoima on varsin heikko; käteen jäävällä nettopalkalla saadaan irti vähemmän kuin Euroopassa keskimäärin.

Perinteinen kotitalouden malli on ydinperhe, joka koostuu vanhemmista ja keskimäärin kahdesta lapsesta. Nykyisin yhä useampi kotitalous muodostuu vain yhdestä henkilöstä, sillä yli miljoona suomalaista asuu yksin. Suomessa on myös runsaasti yhden vanhemman perheitä ja niin kutsuttuja uusperheitä. Koko perhekäsitys on muuttunut radikaalisti viime vuosikymmeninä.

Suomalaiset elävät palkkatuloilla

Kaikkiaan yli 2,4 miljoonaa suomalaista tekee ansiotyötä, useimmat kodin ulkopuolella yritysten, valtion tai kuntien palvelukses-

sa. Suurin työllistäjä on yksityinen sektori eli yritykset, jotka antavat työtä noin 70 prosentille suomalaisista työntekijöistä. Myös kuntien palveluksessa työskentelee satoja tuhansia suomalaisia eli joka viides työssä käyvä. Valtio työllistää noin viisi prosenttia suomalaisista.

Suomalaisille työmarkkinoille tyypillistä on naisten vahva osuus: noin 85 prosenttia 25–55-vuotiaista suomalaisnaisista työskentelee kodin ulkopuolella palkkatyössä. Suomen työmarkkinoilla oli lähes yhtä paljon miehiä ja naisia vuonna 2014. Sen sijaan Etelä-Euroopassa kodin ulkopuolella työskentelee

alle puolet ja Saksassa noin 2/3 naisista. Pohjoismaiden naisilla on paras asema työelämässä. Parhaaksi maaksi sijoittui Norja, jota seurasivat Tanska, Ruotsi ja Uusi-Seelanti. Suomi sijoittui viidenneksi kansainvälisen Women in Work -indeksin mittauksessa vuonna 2015. Samapalkkaisuus miesten ja naisten välillä ei ole Suomessa toteutunut.

Suurin osa kotitalouksien tulovirrasta tulee työstä saadusta palkasta. Kaikkiaan palkkatulot muodostavat yli 55 prosenttia kotitalouksien tuloista. **Palkka** on korvaus tehdystä työstä, ja sen tulee olla sopimusten mukainen. Palkka määritellään työsopimuksessa, jonka työntekijä ja työnantaja solmivat keskenään työsuhteen alussa.

Kotitalouden monet tulovirrat

Yhteiskunta tukee monin eri tavoin suomalaisia kotitalouksia, erityisesti lapsiperheitä. Yhteiskunnalliset tuet eli **tulonsiirrot** muodostavat noin 25 prosenttia kaikista kotitalouden tuloista. Kaikki eivät kuitenkaan saa suoria tulonsiirtoja kuten lapsilisiä tai asumistukia. Esimerkiksi lapseton työssäkäyvä aikuinen

ei yleensä ole oikeutettu yhteiskunnan tukiin.

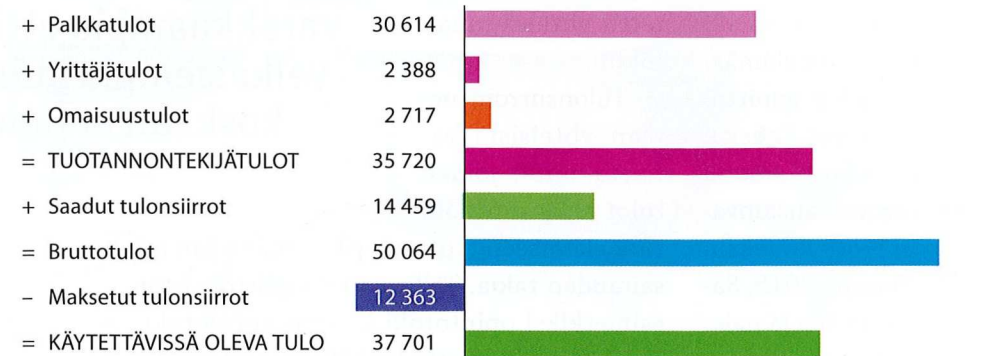
Tulonsiirtoihin tuetaan yhteisistä varoista niitä, joiden tulot eivät muutoin riitä elämiseen työttömyyden, opiskelun tai sairauden takia. Tällaisia tulonsiirtoja ovat esimerkiksi opintotuki ja toimeentulotuki. Tuloista riippumatta kaikille maksetaan 17 ikävuoteen saakka lapsilisää, joka on ensimmäisestä lapsesta noin sata euroa kuukaudessa. Tulonsiirtoja ei pääsääntöisesti tarvitse maksaa takaisin, mutta työssäkäyvä opiskelija voi joutua palauttamaan nostamansa opintotuen, jos tietty tuloraja ylittyy.

Kotitalous voi saada myös **pääomatuloja**, joita ovat esimerkiksi vuokratulot asunnon vuokraamisesta, korkotulot talletuksista tai osinkotulot yrityksen osakkeista. Pääoma- ja omaisuustulojen merkitys kotitalouden tuloista on noin 15 prosenttia ja yrittäjätulojen noin 5 prosenttia.

Käytännössä suomalaisen lapsiperheen tulot muodostuvat monesta tulovirrasta: vanhempien palkkatuloista, erilaisista tulonsiirroista ja mahdollisista pääomatuloista. Yhä useampi suomalainen elää tulevaisuudessa eläketuloista, sillä väestö ikääntyy ja eläkeläisten osuus väestöstä kasvaa. Toisaalta tavoitteena on nopeuttaa työelämään siirtymistä ja pitkittää työuraa muutamilla vuosilla ennen eläkkeelle siirtymistä. Näin halutaan varmistaa, että kaikille riittää eläkeitä eläkerahastoissa.

Suomalaiset kotitaloudet ovat 2000-luvulla sekä varakkaampia että velkaisempia kuin koskaan ennen.

Kotitalouksien tulojen rakenne tuloluokittain vuonna 2013

Lähde: Tulonjakotilasto 2013, Tilastokeskus

Kotitalouden menot

Kotitalouden käytettävissä olevat tulot saadaan selville vähentämällä kaikista tuloista verot. Suurin osa näistä kotitalouksien tuloista menee kulutukseen. Eniten rahaa kuluu asumiseen; vuokrien, asuntolainojen ja muiden asumiseen liittyvien kulujen osuus on noin 30 prosenttia kaikista menoista. Asunto on yleensä kotitalouden suurin investointi, jonka useimmat rahoittavat ainakin osittain lainarahalla.

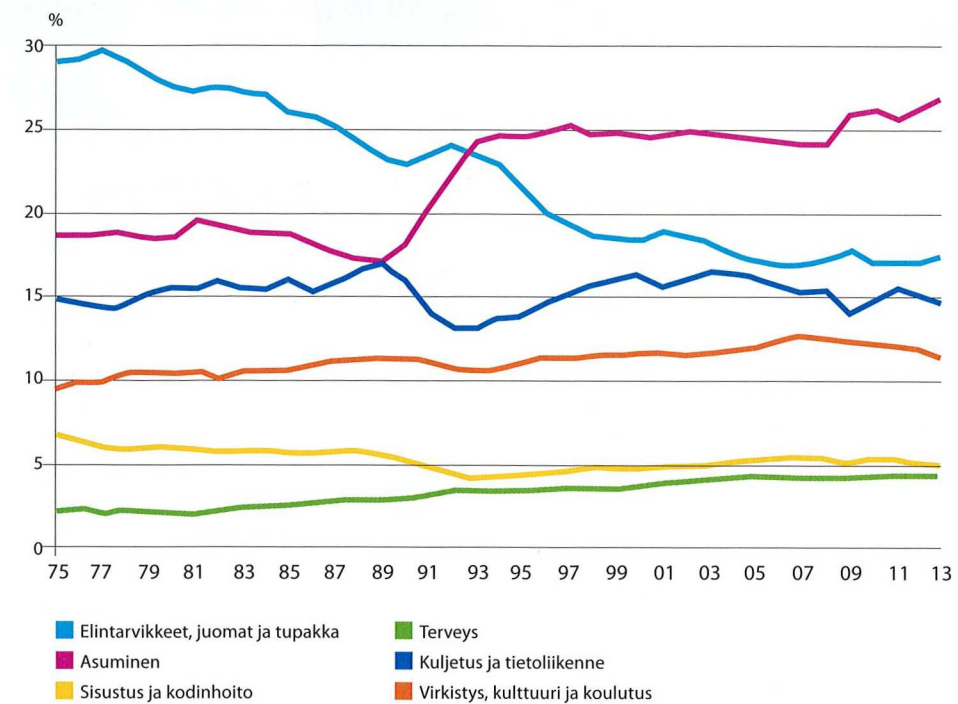
Nuorten omistusasumista tuetaan esimerkiksi siten, että alle 40-vuotiaat ensiasunnon ostajat on kokonaan vapautettu varainsiirtoverosta, jota asunnon oston yhteydessä maksetaan valtiolle. Nuorille on tarjolla **asp-säästötilejä**, joiden avulla nuori voi päästä helpommin kiinni omaan asuntoon.

Kun nuori säästää sovitun summan aspi-tilille, hän saa asuntoon tarvittavan loppusumman matalalla korolla.

Suomessa neljä viidestä lapsiperheestä asuu omistusasunnossa. Vuokra-asunto- tuotantoa ei ole riittävästi ja vuokrataso on korkea varsinkin kasvukeskuksissa. Monen on tavallaan pakko ostaa oma asunto. Muualla Euroopassa vuokra-asuminen on yleisempää. Suomalaisten vaatimustaso asuntojen suhteen on korkea, ja ilmasto asettaa omat ehtonsa rakentamiselle. Monet perheet haaveilevat tilavammasta asunnosta, mutta Suomessa asutaan edelleen keskimäärin muita EU-maita ahtaammin.

Asuntojen hinnat vaihtelevat huomattavasti maan eri osissa. Pääkaupunkiseudulla ja kasvukeskuksissa asuntojen hinnat voivat

Kotitalouksien kulutusmenot 1975–2014

Lähde: Tilastokeskus

Tutki taulukkoa. Mitkä ovat keskeiset muutokset kotitalouksien kulutusmenoissa?

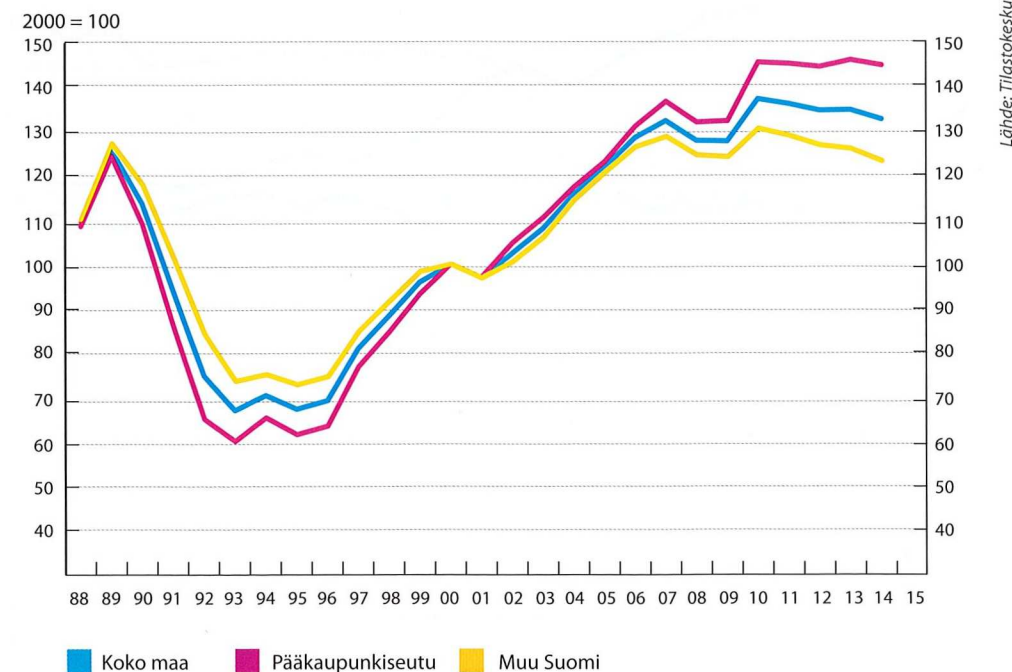
olla maaseutuun verrattuna kaksinkertaiset. Opiskelijalle voi olla lähes mahdoton tehtävä löytää esimerkiksi pääkaupunkiseudulta kohtuuhintaista vuokra-asuntoa vapailta vuokramarkkinoilta.

Kulutusmenojen muutos

Suomalaisten kotitalouksien kulutuksessa on tapahtunut selviä muutoksia viimeisen sadan vuoden aikana. Rahaa kuluu ruokaan suhteessa vähemmän kuin aiemmin, ja sitä

riittää enemmän muihin menoihin. Oman auton ylläpitämiseen, energiaan, harrastuksiin ja vaatteisiin kulutetaan aiempia vuosikymmeniä enemmän rahaa. Terveystieteiden huoltoon käytetään varoja saman verran kuin vaatetukseen. Viestintä vie entistä enemmän varoja, kun kännykät ja internet kuuluvat lähes jokaisen kotitalouden perusvarustukseen. Sen sijaan kulttuuriin ja vapaa-aikaan käytetään Suomessa vain joka kymmenes ansaituista euroista.

Asunto-osakkeiden hintojen kehitys 1988–2015

Asuntojen hintataso vaihtelee voimakkaasti taloudellisten suhdanteiden mukaan. Myös asunnon sijainnilla on iso merkitys hintakehityksessä. Pohdi, miksi asuminen on pääkaupunkiseudulla maan kalleinta.

Rahaa kannattaa panna säästöön

Sitä prosentuaalista osuutta tuloista, jota ei kuluteta, vaan pannaan säästöön, sanotaan **säästämisasteeksi**. Alimmillaan suomalaisten kotitalouksien säästämisaste oli 1980-luvun lopulla, jolloin vain pari prosenttia tuloista pantiin säästöön. Laman myötä säästöinto kuitenkin kasvoi; vuonna 1992 säästämisaste oli jo kymmenessä prosentissa.

Säästämisaste vaihtelee taloudellisten suhdanteiden mukaan. Kun taloudellinen tilanne on vakaa, suomalaiset eivät pidä säästämistä kovin tärkeänä. Tulevaisuus näyttää valoisalta ja rahaa kulutetaan reippaasti. Säästämisaste kasvaa, kun talous kääntyy kohti laskusuhdannetta. Turvattomuuden ja epävarmuuden tunne lisää säästämisen halua. Myös ikä ja elämäntilanne vaikuttavat

Nuori työntekijä

Työnantajan on annettava työntekijälle palkkatodistus, josta ilmenee hänelle maksettu bruttopalkka ja siitä tehdyt vähennykset kuten ennakonpidätys. Ennakonpidätys jakautuu valtion, kunnan ja seurakunnan veroihin. Veroprosentti määräytyy vuotuisten tulojen perusteella: suuremmista tuloista maksetaan enemmän veroa. Kunnallisverosta päättää kunkin kunnan valtuusto vuosittain. Myös lisätuloista ja ylitöistä maksetaan korkeampaa veroa. Omaa veroprosenttiaan voi muuttaa ilmoituksella verottajalle joko verotoimistossa tai netissä, jos tulot kasvavat tai tippuvat huomattavasti kesken vuoden. Tämä on varsin yleistä varsinkin lyhyiden työsuhteiden, niin sanottujen pätkätöiden yleistyessä.

15-vuotias nuori voi solmia kirjallisen työ sopimuksen ja tehdä kesätyötä vaikkapa postinjakajana. Nuoren työntekoa rajoitetaan kuitenkin monin säännöksin, ettei työstä muodostu nuorelle liian raskasta tai vaativaa taakkaa.

säästämisintoon. Vähiten säästävät nuoret ja lapsiperheet, eniten iäkkäät suomalaiset.

Kansainvälisesti vertailtuna Suomessa ja muissa Pohjoismaissa säästetään monia muita maita vähemmän. Pohjoismaiden hyvinvointiyhteiskunta takaa monet maksuttomat peruspalvelut eikä kansalaisten tarvitse säästää samalla tavalla koulutusta tai terveydenhoitoa varten kuten esimerkiksi yh-

dysvaltaisten, virolaisten tai japanilaisten kotitalouksien. Viime aikoina on kuitenkin alettu olla huolestuneempia siitä, että suomalaiset eivät sijoita varojaan tuottavasti. Suomalaisten suosima pankkisäästäminen on turvallista, mutta ei kovin tuottoisaa. Kaikkiaan suomalaisten pankkitileillä oli rahaa 80 miljardia euroa vuonna 2014.

Suomalaisnuoret itsenäistyvät ja muuttavat pois kotoa yhä nuorempina. Kotoa muutetaan pois opiskelun, työpaikan tai parisuhteen takia. Myös halu itsenäistyä vaikuttaa muuton taustalla. Samalla vastuu omasta taloudesta lisääntyy. Etelä-Euroopassa on tavallista, että lapset asuvat vanhempiensa kanssa samassa taloudessa noin 30 ikävuoteen asti. Usein kotoa muutetaan vasta avioliiton solmimisen jälkeen. Suomessa vanhempien huoltovastuu lapsistaan päättyy näiden täyttyessä 18 vuotta.

Miksi kotitaloudet säästävät?

Kyselytutkimusten mukaan yleisintä on säästää ”pahan päivän” varalle. Vastaaajasta riippuu, mitä tällä tarkoitetaan. Yksi säästää vanhuuden, toinen mahdollisen sairastumisen tai työttömyyden varalle. Nykyisin puhutaan myös ”hyvän päivän” varalle säästämisestä. Tavoitteena voi olla kodin remontointi, autonvaihto tai kaukomatka.

Suurin säästökohde on asuntosäästäminen. Itse asiassa asuntolainan maksaminen pankille on eräänlaista jälkikäteen säästämistä, täytyyhän asunovelallisen huoleh-

tia, että tilillä on sovittuna päivänä sovitun suuruinen lyhennyserä euroja. Viime vuosina pankit ovat kiristäneet lainaehtoja ja omistusasunnon ostajalta voidaan edellyttää esimerkiksi 10–30 prosentin omaa säästöosuutta asunnon ostohinnasta. Puhtaasti velkarahalla ei asuntoa voi enää Suomessa ostaa. Toisaalta asuntolainojen korot ovat pysyneet viime vuosina matalalla tasolla, mikä on rohkaissut ottamaan suuriakin asuntolainoja. Pankit voivat tarjota asiakkailleen myös lyhennysvapaita kuukausia, jopa vuosia, jolloin ei tarvitse lyhentää velkapää-

Kotitalouksista 20 prosentilla on 80 prosenttia veloista.

omaa, vaan ainoastaan maksaa lainan korot. Tällä tavalla pankki saa huomattavia korkotuloja asunovelallisilta.

Reaaliomaisuuden, kuten asunnon, kesämökin tai metsän lisäksi kotitaloudet säästävät ostamalla arvopapereita. Huoli tulevien eläkkeiden riittävydestä ja eläköitymisen noususta on saanut monet suomalaisista säästämään myös eläkettä varten. Eläke on yleensä noin 50 prosenttia bruttopalkasta. Jos palkka on ollut pieni tai on ollut pitkiä aikoja työttömänä, myös eläke jää pieneksi.

Vauraat ja velkaiset kotitaloudet

Suomalaisten elintaso on noussut sadassa vuodessa kuusitoistakertaiseksi. Kotitalouksien **netto-omaisuus** saadaan selville, kun lasketaan yhteen rahoitusomaisuus, kuten tileillä olevat säästöt, ja kiinteä omaisuus, kuten asunnot, ja vähennetään siitä velat. Suomalaiset kotitaloudet ovat nykyisin sekä varakkaampia että velkaisempia kuin koskaan ennen.

Suurimman osan omaisuudesta muodostavat kiinteistöt. Käytännössä velat keskitty-

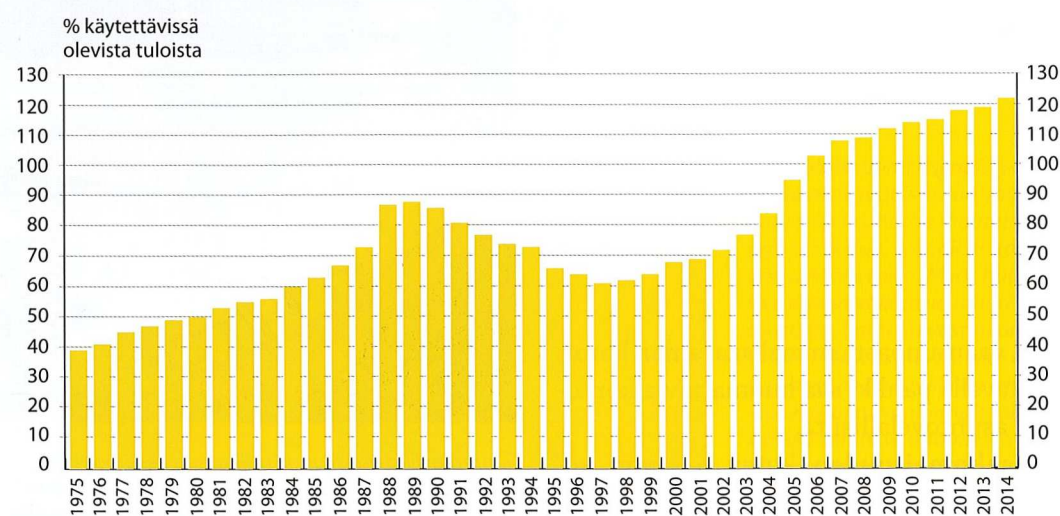

Suomalaisilla on yli puoli miljoonaa kesämökkiä tai vapaa-ajan asuntoa, jotka varustetaan nykyisin kaikilla mukavuuksilla. Vapaa-ajan asunnoissa myös vietetään entistä enemmän aikaa. Loma-asunnosta maksetaan kiinteistövero sen sijantikunnalle. Loma-asuntojen asukkaat myös käyttävät kunnan palveluita ja tuovat kuntaan siten uusia tuloja.

vät siten, että 20 prosentilla kotitalouksista on kaikkiaan 80 prosenttia kotitalouksien yhteisestä velasta, mikä tarkoittaa, että osa kotitalouksista on ottanut suuria ja lukuisia lainoja. Velat ja varallisuus näyttävät siis keskittyvän yhä selvemmin osalle kotitalouksista.

Viime vuosina suomalaisten velkataakka on kasvanut ja velan suhde käytettävissä oleviin tuloihin eli **velkaantumisaste** on noussut huomattavasti. OECD:n tekemässä tutkimuksissa ilmeni, että Suomi kuuluu velkavertailussa maiden keskikastiin. Esimerkiksi

Kotitalouksien velkaantuneisuus 1975–2014

Miten suomalaisten kotitalouksien velkaantumisaste on kehittynyt viimeisen 20 vuoden aikana? Mistä muutokset voivat johtua?

muihin Pohjoismaihin verrattuna suomalaiset ottavat velkaa maltillisesti. Eniten velkaa oli tanskalaisilla, hollantilaisilla ja brittiläisillä kotitalouksilla, kaikkein vähiten puolalaisilla.

Suomalaisten varallisuus on kiinni asunnoissa ja kesämökeissä. Varsinaisten asuin-kiinteistöjen lisäksi suomalaisilla on yli puoli miljoonaa kesämökkiä tai vapaa-ajan asuntoa, joiden rahallinen arvo on huomattava. Toisaalta asuntoihin on otettu runsaasti asuntovelkaa. Puolet kotitalouksista on kokonaan velattomia. Velattomista suurin osa

on iäkkäämpiä kansalaisia. Eniten velkaa on 35–44-vuotiailla suomalaisilla.

Vaarana ylivelkaantuminen

Taloudellinen lama on kasvattanut suomalaisten velkataakkaa viime vuosina. Työttömyys koskettaa yhä useampaa kotitaloutta. Noin 9 prosenttia suomalaisista oli työttöminä vuonna 2015. Lisäksi tuhannet suomalaiset ovat olleet lomautettuina eli palkattomalla pakkolomalla työstä. Monet tekevät vastoin tahtoaan osa-aikatyötä tai lyhennettyä työpäivää. Hyvinä vuosina otetut velat,

Onko taloutesi retuperällä?

Huolestua kannattaa silloin, jos taloudessasi ilmenee toistuvasti seuraavia piirteitä:

- vuokranmaksu laahaa perässä
- suuri osa ruokalaskuista maksetaan luottokorteilla
- käteinen tai tilin käyttövara on lopussa ennen palkkapäivää
- pankkitili ylittyy jatkuvasti
- laskuja ja velkoja maksetaan usein myöhässä
- velkoja maksetaan ottamalla uutta velkaa
- rahaa lainataan ystäviltä tai sukulaisilta
- laskut jäävät usein avaamatta
- taloustilanne tuntuu kaaosmaiselta ja siitä on vaikea saada otetta.

Lähde: FK

Talous on taitolaji

Useimmat suomalaislapset ovat harjoitelleet säästämistä jo alle kouluikäisenä oman säästöporsaan avulla. Tavoitteena on saattanut olla tietyn lelun ostaminen tai jokin suurempi hankinta. Taloudenpitoa pitää harjoitella koko elämän ajan. Nuorten välisissä taloustaidoissa on huomattavia eroja.

Tämän päivän suomalaisella nuorella on käytössään omaa rahaa varsin paljon. Monet nuoret tekevät työtä opintojen ohella ja kesäisin. Myös lahjoista ja lapsilisistä voi kertyä nuorelle omaa rahaa. Usein myös vanhemmat tukevat täysi-ikäisiä lapsiaan taloudellisesti.

Jo nuorena kannattaa harjoitella oman tuloja menoarvion eli **budjetin** pitämistä. Budjetti voi olla yksinkertaisimmillaan kaksiosainen sarakeisto, johon kirjataan odotettavissa olevat tulot ja menot seuraavan kuukauden ajalta. Kuluja voivat olla harrastukset, kännykkälasku, mopon tai auton bensa- ym. kulut, kirjat, lehdet, matkat ja karkit. Jos kuukauden lopulla tulot ja menot ovat arvoltaan yhtä suuria, voi todeta tyytyväisenä oman budjetin olevan tasapainossa. Myös kotitaloudet, kunnat, valtio ja Euroopan unioni laativat itselleen talouden suunnittelun välineeksi budjetin. Talous on taitolaji, jossa harjoitus tekee mestarin.

kulutusluotot ja pikavipit voivat muodostua ylivoimaiseksi taakaksi, jos jää työttömäksi, tulee lomautetuksi tai työtunnit vähenevät.

Pankit ovat tarjonneet kotitalouksille suuria ja matalakorkoisia asuntoluottoja 2000-luvulla. Taantuman myötä tai korkojen noustessa päivittäisten menojen rahoittamisesta on voinut tulla ylivoimaista. Moni ottaa uutta velkaa maksaakseen entisiä. Lisäksi tarjolla on erilaisia kulutusluottoja ja pikavippejä. Seurauksena voi olla velkakierre ja **ylivelkaantuminen**, jolloin tulot eivät riitä velkojen ja muiden menojen kattamiseen.

Media esittelee mielellään rikkaiden ja julkkisten elämää, johon kuuluu usein tuhlaileva rahankäyttö kuten Paris Hiltonilla (yllä). Tavallinen kuluttaja saattaa turvautua kalliisiin pikavippeihin ja -luottoihin toteuttaakseen edes pieniä unelmiaan. Helposti saatavilla oleva lainaraha on lisännyt kotitalouksien velkaantumista Suomessa 2000-luvulla.

Maksamattomat laskut keräävät viivästyskorkoja ja lopulta maksujen laiminlyönti voi johtaa **maksuhäiriömerkintään** luottotiedoissa.

Maksuhäiriömerkintä estää luottokortin tai uuden velan ja usein myös vuokra-asunnon tai kännykkäliittymän saamisen. Maksuhäiriömerkinnät eivät kuitenkaan ole ikuisia, vaan luottotiedot palautuvat yleensä 2–4 vuodessa. Yli 300 000 suomalaisella oli mak-

suhäiriömerkintä vuonna 2015. Myös tuhansien suomalaisten yritysten luottotiedoissa oli maksuhäiriömerkintä.

Nuorten velkaantuminen on lisääntynyt 2000-luvulla. Velkaongelmien taustalla vaikuttavat usein melko pienet maksamattomat laskut kuten kännykkälaskut, pikavipit ja erilaiset kulutusluotot, jotka siirtyvät lopulta perintätoimiston hoidettaviksi. Esimerkiksi pikavipit houkuttavat helpoudellaan,

Korkojen nousu voi aiheuttaa velalliselle taloudellisia ongelmia.

mutta ovat erittäin kalliita: vuotuinen korko eli lainarahan hinta voi nousta yli tuhatteen prosenttiin. Pikavippifirmojen toimintaa on alettu valvoa tarkemmin ja kohtuuttomien korkojen kiskominen on kiellettyä. Tutkimusten mukaan suurin osa nuorista hoitaa kuitenkin omaa talouttaan vastuullisesti.

Taloudellisesti hyvinäkin aikoina kotitalouksien olisi hyvä muistaa varovaisuus lainanotossa, sillä taloudelliset suhdanteet ja korot saattavat muuttua nopeasti. Suuren asuntolainan pienikin koronnousu voi aiheuttaa velalliselle taloudellisia ongelmia. Monet suomalaiset tekevät erilaisia päätöksiä, jolloin talouden suunnittelu ja lainansaaminen on hankalaa.

Käsitys normaalista kuluttamisesta voi vääristyä, kun media esittelee huippurikkaiden ja julkkisten uusimpia hankintoja. Pikavipit, kulutusluotot ja luottokortit voivat johtaa yli omien varojen elämiseen ja velkaantumiseen. Kun raha-asiat tuntuvat olevan niin solmussa, ettei niistä selviydy omin neuvoin, voi ottaa yhteyttä talous- ja velka-

neuvontaan. Se on lakisääteinen ja maksuton kunnallinen palvelu.

Velkaongelmista voi selvittää esimerkiksi yhdistämällä pikkuvelkoja yhdeksi suuremmaksi, jota lyhennetään maksuohjelman mukaan.

TEHTÄVÄT

1. Pohdi, miksi asuminen on kotitalouksien suurin menoerä Suomessa.
2. Suomessa on yhä enemmän yhden hengen muodostamia niin sanottuja sinkkotalouksia. Millä tavoin sinkkotaloudet pitäisi huomioida taloudessa ja esimerkiksi asuntorakentamisessa?
3. Mitä tulonsiirroilla tarkoitetaan ja millainen rooli niillä on suomalaisten tulolähteenä?
4. Miksi suomalaisten maksuvaikeudet ovat lisääntyneet viime vuosina?
5. Luottorekisteriin tehdyt maksuhäiriömerkinnät ovat viime vuosina kasvaneet huomattavasti alle 30-vuotiaiden nuorten keskuudessa. Maksuhäiriöt liittyvät usein ylivelkaantumiseen.
 - a) Mitä laillisia keinoja velkojilla on saataviensa perimiseen?
 - b) Mitä seurauksia maksuhäiriöillä ja ylivelkaantumisella on, ja mitä keinoja tällaiseen tilanteeseen joutuneilla henkilöillä on selvittää tilanteesta? (YO syksy 2014)